

„BALRA KIHELYEZÉSEK” A MAGYARBAN

Szűcs Péter

1. Bevezetés

Jelen tanulmányban¹ a szakirodalomban „balra kihelyezés”-ként ismert nyelvtani szerkezeteket fogom megvizsgálni a magyar nyelvben. A „balra kihelyezés” terminust (angolul *left dislocation*) elsőként Ross (1967) használta az olyan angol mondat szerkezetek megnevezésére, ahol a mondat bal periferiáján, a mondat további részétől nagyjából független módon valamilyen összetevő helyezkedik el, majd később a mondatban található egy az összetevővel koreferens felidéző névmás. Jelen tanulmányban is az effajta szerkezeteket nevezem balra kihelyezésnek.²

- (1) *John_i, many people like him_i.*
János sok ember szeret őt.MASC
'Jánost (őt) sok ember szereti.'

A balra kihelyezést gyakran állítják szembe a „topikalizáció”-nak nevezett konstrukcióval (az elnevezés forrása szintén Ross 1967), mely a felszínen annyiban különbözik az (1)-ben bemutatott szerkezettől, hogy nem található benne felidéző névmás.

¹ Szeretném megköszönni Laczkó Tibornak, hogy észrevételeivel és az elemzés formális részében nyújtott felbecsülhetetlen segítségével hozzájárult a tanulmány elkészítéséhez. A névtelen bírálóm, illetve Gécseg Zsuzsanna megjegyzéseinek is sokat köszönhet a tanulmány. Az esetleges hibák természetesen csakis miattam lehetnek a tanulmányban.

A kutatást a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) K 111918 nyilvántartási számú projektje támogatta.

² Jelen tanulmányban azért használom a „balra kihelyezés” terminust a tárgyalt szerkezetek megnevezésére, mert a szakirodalomban ez az elterjedt és elfogadott szakkifejezés rájuk. Mindazonáltal ez nem jelent részemről elköteleződést bármely transzformációs elemzési mód vagy elméleti keretrendszer felé. Ezzel a nemzetközi szakirodalomtól sem térek el, ugyanis még a legtöbb chomskyánus elemzés is elveti az (1) típusú mondatok mozgató elemzését (lásd a 2. lábjegyzet irodalmait).

Ugyanakkor azért is fontos ezt megjegyezni, mert a magyar nyelv chomskyánus leírásaiban általában elterjedt, hogy a predikátum minden argumentuma a predikátum után kerül bázisgenerálásra, majd adott esetben mozgató útján kerül a preverbális pozícióba (lásd többek között E. Kiss 2002, Lipták 2011). Ezekben a megközelítésekben így minden topik, kontrasztív topik és fókusz „balra kihelyezett”. Jelen tanulmány csak azokat a szerkezeteket nevezi „balra kihelyezésnek”, ahol (1)-hez hasonlóan található egy koreferens felidéző névmás a mondat további részében.

- (2) *John, many people like.*
János sok ember szeret
'Jánost sok ember szereti.'

Ami összeköti a két szerkezetet, az az a motiváció, hogy egy összetevő, mely diskurzusszempontról valamilyen módon prominens (például a mondat második fele róla tesz állítást, vagy kontrasztot fejez ki más diskurzusszereplőkkel), a kanonikus pozíciója helyett a mondat elején helyezkedjen el. Ugyanakkor – habár ez a glosszákból és a fordításokból nem tűnik ki – a felszíni hasonlóság ellenére a két mondatfajta jelentősen eltérő szintaktikai és információszerkezeti tulajdonságokkal rendelkezik.³

A magyar a diskurzuskonfigurációnak nevezett nyelvtípus egy sokat tárgyalt tagja, így nem meglepő, hogy találunk olyan mondatfajta-variantákat benne, melyek párhuzamosságokat mutatnak az (1)-ben és (2)-ben bemutatott szerkezetekkel. Eddig három ilyen mondatfajta került a szakirodalom látóterébe: a kontrasztív topikos balra kihelyezés (a továbbiakban KTBK, 3a), a kontrasztív fókuszos balra kihelyezés (KFBK, 3b), és a nem kontrasztív balra kihelyezés (NKBK, 3c). Habár talán nem teljesen helyénvaló az információszerkezet bemutatása nélkül már az elnevezésekbe beleszőni diskurzusfunkciókat, ezek remélhetőleg megegyeznek az olvasó intuíciójával és nem zavart okoznak, hanem könnyebbé teszik a szerkezetek tárgyalását. A későbbiekben sort kerítünk a diskurzusfunkciók részletesebb bemutatására is. (4)-ben osztályozás nélkül bemutatok pár balra kihelyező példát, melyeket a Magyar Nemzeti Szövegtárban találtam.

- (3) a. *Jánost, azt mindenki szereti. (Marit már jóval kevesebben.)*
b. *A könyvet, azt vitte vissza a könyvtárba Mari (és nem a folyóiratot).*
c. *(A vita nagyon kezdett eldurvulni, ezért) János az fogta magát és kiment a szobából..*
- (4) a. *Tehát vasvillával, láncfűrészsel nyugodtan kibelezheted a támadót, de löfegyvert, azt aztán ne.*
b. *Én az ünnepeket, azokat nagyon szeretem, akkor mindenki örül és iszunk is rá!*
c. *Riporter: A helyreállítás összege az honnan lesz, ki teremti elő?*

³ Az érdeklődő olvasó többek között a következő helyeken talál bővebb információt a balra kihelyezésről illetve a topikalizációról főként az angol, a német és a holland nyelvet illetően: Gregory–Michaelis (2001), Grohmann (2003), Frey (2004), Shaer (2009).

Mind a három mondatípus osztozik az (1)-ben található angol balra kihelyezéssel abban a tulajdonságban, hogy egy balperiférikus összetevő és egy vele koreferens felidéző névmás (*az(t)*) található benne. Az ilyen felidéző névmásos szerkezetek az ige után nem is fordulhatnak elő a magyarban. (5) bármilyen értelmezésben rosszul formált.

(5) **Mindenki szereti azt, Jánost.*

A három típus közül a KTBK Lipták (2011)-ben, az NKBK pedig Lipták (2012)-ben került bemutatásra, a KFBK pedig csak említésszinten került elő a szakirodalomban, mélyebb vizsgálata nem történt meg. A három szerkezet szisztematikus összevetésére sem került eddig sor. Jelen tanulmány ezeket a hiányokat hivatott kitölteni. A tanulmány 2–4. része egyenként bemutatja a fent említett balra kihelyezés típusokat, külön kitérve a mondattani és információszerkezeti tulajdonságokra. Az 5. részben javaslatot teszek arra, hogy mindezek alapján milyen formális elemzést lehet adni a balra kihelyezésekre, a Lexikai-Funkcionális Grammatika (LFG) elméleti keretét használva. A záró részben összegzem a fő eredményeket.

2. Kontrasztív topikos balra kihelyezés (KTBK)

Elsőként ismételjük meg a (3a)-ban bemutatott KTBK-s példát.

(3) a. *Jánost, azt mindenki szereti. (Marit már jóval kevesebben.)*

(3a)-ban a „balra kihelyezett” összetevő *János*, a felidéző névmás pedig *azt* mutató névmás. (3) természetes hangsúlyozásában *János* a kontrasztív topikokra jellemző eső-emelkedő dallammal kerül kiejtésre, később pedig a *mindenki* névmás eső irtóhangsúlyt visel. Ez persze nem meglepő annak a fényében, hogy már az elnevezésbe is beleszórtuk a kontrasztív topik diskurzusfunkciót. Ezzel nem vállaltunk túlságosan nagy kockázatot, tekintve, hogy a felidéző névmás lehetséges jelenlétét a kontrasztív topikok azonosításának az egyik tesztként tartják számon a szakirodalomban (Kálmán 2001: 41). (3a) tehát – mint a zárójeles résszel hangsúlyoztam is – azt implikálja, hogy van egy alternatív topikreferens (például *Mari*), akire a mondat kommentjének („mindenki szereti”) egy alternatívája az igaz (kevesebben szeretik).

A „balra kihelyezett” elem kontrasztív topik diskurzusfunkcióját az is megerősíti, hogy nem összeegyeztethető olyan verumfókuszos szerkezetekkel, melyekről Gyuris (2009) megmutatja, hogy inkompatibilisek a kontrasztív topikok szemantikájával ((6a) nem lehet egyszerre igaz egy olyan alternatív állítással, hogy „hatnál kevesebb pedig nem”). (6b-c)-ben pedig azt látjuk, hogy nem referenciális összetevők is megjelenhetnek KTBK esetén. Ez a

tulajdonság a kontrasztív topikoknak a normál topikoktól való megkülönböztető jegye (lásd például É. Kiss 2002: 24)

- (6) a. *#Hatnál több diák, az eljött az előadásra.*
b. *Állatot, azt nem tartok.*
c. *Kevés fiút, azt Mari hívott meg.*

Vizsgáljuk meg, hogy a szerkezet milyen egyéb formális tulajdonságokkal rendelkezik.

Az első tulajdonság, amit megfigyelhetünk, az az, hogy a felidéző névmás opcionális, azaz a mondatból való kihagyása nem jár szintaktikai vagy szemantikai különbséggel, amennyiben a fentebb leírt hanglejtést megtartjuk. Természetesen névmás nélkül lehetőségünk van a mondatot egy egyenletesen eső hangsúllyal is ejteni, így azonban az másfajta, nem kontrasztív értelmezést nyer.

- (7) *Jánost mindenki szereti. (Marit már jóval kevesebben.)*

Amennyiben a felidéző névmás szerepel a mondatban, akkor annak közvetlenül a „balra kihelyezett” elem mellett kell lennie, az attól való elválasztás jelentősen rontja a mondat megítélését.⁴

- (8) *???Jánost, tegnap azt mindenki látta a koncerten.*

A felidéző névmás formája viszonylag kötött. Amennyiben rendelkezik eset-, szám- vagy deixis-jeggyel, akkor ezen jegyek egyezést mutatnak a „balra kihelyezett” elem hasonló jegyeivel.

- a. *Jánost, *az/azt mindennap látom.*
b. *A lányokat, *azt/azokat szívesen meghívom.*
c. *Azokkal a fiúkkal, *ezekkel/azokkal mindenki szívesen játszik.*

Hiba lenne ugyanakkor a fenti általánosítást abszolútnak tekinteni. Egyfelől, ha a balra kihelyezett elem határozószó, akkor arra nem utalhatunk vissza az *ez/az* névmás ragozott alakjával, hiszen ezek a névmások főnévi csoportokra utalhatnak. Ilyenkor az *így/úgy* névmást használjuk.

- (9) a. *Szépen, *azon/úgy csak Kati dolgozik.*
b. *Ilyen gyorsan, *ezen/*ilyenen/így csak János tud futni.*

⁴ Ez az ítélet Lipták (2011)-re, saját, illetve környezetem nyelvérzékére hagyatkozik. Baloghné Nagy (2013) szerint elfogadhatóak az ilyen mondatok.

Megemlíthető, hogy egyes diskurzusjelölők is beékelődhetnek (*bezzeg, persze*). E megfigyelésért Gécszeg Zsuzsannának tartozom köszönettel. Mivel az ilyen kifejezések kívül esnek a szintaxis hagyományos értelemben vett tárgykörén, nem cáfolják a fenti általánosítást.

Általános szabályként elmondhatjuk, hogy mindig olyan névmási formát használunk KTBK-ban, amilyennel általános használatban is visszautalunk egy adott összetevőre. Például helyekre való utaláskor az *ez/az* névmás ragozott alakjai mellett használhatjuk az *itt/ott*, *ide/oda* illetve *innen/onnán* mutató névmásokat is.

- (10) a. *A házban, abban/ott nagy tisztaság volt.*
b. *A kertbe, abba/oda gyakran kiment.*
c. *A konyhából, abból/onnán gyakran jöttek jó illatok.*

Helyekre sokszor nem az *ez/az* névmás ragozott alakjával utalunk (lásd például (11a)). Ilyenkor a KTBK-ban is a megfelelő alakot használjuk. Ha egy ragozott alak többféle jelentésfunkciót is betölthet (lásd például (11g-h)-ban), akkor mindig az adott használatnak megfelelő névmással utalunk vissza.

- (11) a. *„Szegedre mész?” „Igen, *arra/oda.”*
b. *Szegedre, *arra/oda szívesen megyünk.*
c. *Debrecenben, *abban/ott sokan élnek.*
d. *Az Egyesült Államokban, *abban/ott szívesen laknék.*
e. *Izlandon, *azon/ott szívesen laknék.*
f. *Vidékre, *arra/oda nem költöznék.*
g. *Az egyetemen, *azon/ott sokan dolgoznak.* („sok ember munkahelye az egyetem” értelemben)
h. *Az egyetemen, azon/*ott sokan dolgoznak.* („sok ember dolgozik az egyetem felújításával/átépítésével kapcsolatosan” értelemben)

A különböző kontextusokban a névmás formáját befolyásoló tényezők pontos meghatározása külön kutatás tárgya lehet. Ami biztosnak látszik, hogy túlságosan szoros szintaktikai meghatározottságot nem lehetséges feltételezni. Az *ott*, *oda* stb. névmások lehetséges volta mindenképpen amellettt érvel, hogy a szemantikának is teret kell hagyni a kérdés eldöntésében.

A KTBK egyéb tulajdonságai levezethetőek azokból a tulajdonságokból, amikkel a kontrasztív topikok általánosságban rendelkeznek: a mondat topikmezejében fordul elő, adott esetben „elvegyülve” a normál (nem kontrasztív) topikok és mondatszintű határozószavak között (12a). Mind főmondatban, mind alárendelő mondatban (12b) megtalálhatjuk.

- (12) a. *János Marit, azt tegnap Tamással délelőtt vitte el kirándulni.*
(*Katit meg délután.*)
b. *Erika azt mondta, hogy Júliával azzal gyakran találkozik.*
(*Tiborral ellenben ritkán.*)

Habár stílusbeli és feldolgozásbeli tényezők miatt jelöltek az olyan mondatok, amelyekben több KTBK is előfordul, nyelvtani szempontból elfogadhatónak minősülnek. Az alábbi példa Lipták (2011)-ből való:

- (13) *Anna, az hétfőn, akkor Péterrel találkozott. (Balázs pedig kedden Istvánnal.)*

Akárcsak a kontrasztív topikok általában, KTBK-s szerkezetek is úgy értelmeződnek, hogy a „balra kihelyezett” összetevőket úgy tudjuk érteni, mintha a mondat későbbi részében szereplnének (ez a folyamat transzformációs irodalomban „rekonstrukció” néven ismert). Ennek két konkrét megjelenési formája, hogy a KTBK-k elkerülnek az úgynevezett „A-kötéselv” sértéseket (14a, v.ö. 14b), valamint a „balra kihelyezett” névmások szűk hatókört képesek felvenni (14c)⁵.

- (14) a. *Magát, azt szereti János. (más embereket nem igazán)*
b. **Magát tegnap megborotválta János.*
c. *Az pro_i⁶ anyját azt mindenki_i szereti. (az apját már nem feltétlenül)*
(értelmezés: mindenkire igaz az, hogy szereti a saját anyját)

(14c)-t illetően érdemes megjegyezni azt a KTBK-val kapcsolatos tényt, hogy bizonyos beszélőknek személyekre való utalásoknál felidéző névmás-ként mutató névmás helyett személyes névmás is elfogadható (15a). Lipták (2011) és Baloghné Nagy (2013) is megjegyzi ezt, de nem tulajdonítanak neki különösebb figyelmet, idiolektikus variációnak tartják, szintaktikai következmények nélkül. Hogy ez nem lehet a teljes igazság, azt az mutatja, hogy ha (15b)-ben kicseréljük az *azt*-ot *őt*-re, a szűk hatókörös olvasat elérhetlenné válik (15b).

- (15) a. *Jánost, őt mindenki szereti.*
b. *Az pro_{*ij} anyját, őt mindenki_i szereti. (értelmezés: egy konkrét személy anyjára igaz, hogy azt a nőt mindenki szereti)*

Hogy ez mindössze a két névmás eltérő tulajdonságai miatt van, vagy mélyebb elemzési különbséget is fel kell tennünk, jelen tanulmányban nem boncolgatom, de további kutatás tárgyát képezheti.

⁵ Ennek az általánosításnak az egyik első megfogalmazása É. Kiss (1992)-ben található. Az „A-kötéselv” chomskyánus terminus, amit a jelenség megnevezésére használok, és nem azért, mert elköteleződnék egy transzformációs megközelítés mellett.

⁶ A „pro” itt és a későbbi mondatokban a ki nem mondott, de odaértett személyes névmást hivatott elméletsemleges módon reprezentálni.

3. Kontrasztív fókuszos balra kihelyezés (KFBK)

A kontrasztív fókuszos balra kihelyezés egy eddig szinte teljesen feltáratlan szerkezete a magyar nyelvtannak. Az egyetlen említést Kenesei et al. (1998) teszi róla. Idézzük fel a (3b)-ben bemutatott példát.

(3) b. *A könyvet, azt vitte vissza a könyvtárba Mari (és nem a folyóiratot).*

Mint a jelenség elnevezése is mutatja, itt a felidéző névmás a mondat fókuszpozíciójában van, ami közvetlenül az ige előtti pozíció a magyarban (v.ö.: **A könyvet, Mari AZT visszavitte a könyvtárba.*) Ennek megfelelően viseli a mondat főhangsúlyát. A mondat eleji összetevőt (*a könyvet* 3b-ben) eső hanglejtéssel ejtjük és a mondat további részétől jelentő szünettel választjuk el.

Fölmerülhet bennünk, hogy talán a KTBK egy variációjáról van szó, vagy arról, hogy valamilyen szintaktikai „balra kihelyező” folyamat a „kontrasztív” diskurzusfunkciókat célozza, legyen az topik vagy fókusz. A formai hasonlóság mellett erre utalhat az is, hogy mindkettő kontrasztivitást fejez ki, ami több kutató szerint is egy fontos közvetítő jegy a szintaxis és az információs szerkezet között (lásd például Neeleman et al. 2009).

Ennek ellenére látni fogjuk, hogy a két szerkezet közötti sok különbség miatt egy effajta megközelítés kevés plauzibilitással bírna.

Ami a formai jegyeket illeti, KFBK esetén lazábbak a kötöttségek, mint KTBK esetén, különösen az esetüket illetően. Ez nem jelent teljes szabadságot, például a nem egyező deixis jelentősen rontja a mondat megítélését, ez azonban valószínűleg szemantikai, és nem szintaktikai okokra vezethető vissza.

- (16) a. *?A könyv, János azt vitte vissza a könyvtárba.*
b. *?Az a kutya, azt vettem meg tegnap.*
c. *?London, János oda utazott el.*
d. *#Azt a kutyát, ezt vettem meg tegnap.*

A szintaxist illetően az a legszembetűnőbb különbség a KTBK és a KFBK között, hogy a KFBK előfordulása sokkal korlátozottabb. Mint láttuk, a KTBK megjelenése megegyezik a normál topikok megjelenésével, azaz ahol azok előfordulhatnak, ott a KTBK is megjelenhet. Más a helyzet a KFBK-val. A KFBK-t csakis mondat elején használhatjuk nyelvtanilag jólformált mondatban. Ha már csak egy topik is megelőzi a KFBK-t, a mondat jólformáltsága sérül (17a). Ebből az is következik, hogy alárendelt mondatokban nem jelenhet meg KFBK (17b).

- (17)a. *??Mari a könyvet, azt vitte vissza a könyvtárba.*
b. **János azt mondta, hogy Mari a könyvet, azt vitte vissza a könyvtárba.*

A felidéző névmás használatában is lényeges különbségeket találhatunk a KTBK és a KFBK között. Mint ismert, a magyarban mondathatárokon keresztül udvariatlan stílusú névvel megnevezett személyekre mutató névmással utalni.

- (18) *„Láttad már ma Balázst?” „Nem, őt/#azt még nem láttam.*

Mint láttuk, ez a szabály mondaton belül, például KTBK-nál nem érvényes, a KTBK-s mondatok nem hatnak jelöltnék. KFBK esetén viszont ugyanez a pragmatikai hatás érezhető.

- (19) *Jánost, őt/#azt bosszantottam fel tegnap.*

A KTBK-nál megfigyelhető „A-kötéselvi” és hatóköri jelenségek is máshogy viselkednek a KFBK esetén. Nincsen „rekonstrukció”, azaz a visszaható névmás nem hangzik jól, ha megelőzi az őt kötő főnevet (19a), és a KFBK-ban érintett személyes névmás sem képes szűk hatókört fölvenni (19b). Habár nem állíthatjuk, hogy a (20)-ben szereplő koindexálások teljesen agrammatikusak, a teljesen természetes (14a,b)-vel összehasonlítva mindenképpen jelöltnék hangzanak.

- (20) a. *???Magát, a kutya azt zavarta meg az ugatással.*
b. *Az (ő???) autója, az hagyott cserben mindenkit, a versenyen.*

Mindezek alapján kijelenthető, hogy a KTBK és a KFBK teljesen más megközelítési módot kíván meg. Erre az 5. részben fogok bővebben kitérni, előtte nézzük meg a magyarban található harmadik „balra kihelyező” szerkezetet, amely az eddigiektől eltérően nem kontrasztív értelmezésű.

3. Nemkontrasztív balra kihelyezés (NKBK)

A nemkontrasztív balra kihelyezés is egy olyan szerkezet, amit viszonylag keveset tanulmányoztak a magyar nyelvben. Egyedül Lipták (2012) vizsgálta behatóbban a korrelatív mondat szerkezetekkel való összevetésben (egy korrelatív példa: *aki korán jön, azt a szervezők ingyen beengedik*). Rajta kívül Balogné Nagy (2013) tér ki rá röviden, de ő a kontrasztivitás hiányán kívül nem említ lényeges különbségeket a KTBK-hoz képest. Szokásunk szerint ismételjük meg a példamondatunkat (3c)-ből.

- (3) c. *(A vita nagyon kezdett eldurvulni, ezért) János az fogta magát és kiment a szobából.*

Zavaró tényező az NKBK vizsgálatában, hogy a kontextus, hangsúlyozás és a beszélő szándékának ismerete nélkül sokszor nem nyilvánvaló, hogy hogyan lehet megkülönböztetni egy KTBK-t tartalmazó mondattól. (3c)-ben a *fogta magát* informális fordulat és az egyértelmű alternatív igazságérték hiánya hivatott a nemkontrasztív értelmezést elősegíteni, de ez persze nem nyújt teljes bizonyosságot. A megfelelő hangsúlyozás esetében érthető (3c) úgy, hogy valaki más pedig valami más csinált (például „Kati megpróbált rendet teremteni”). Az ebben a részben szereplő példamondatok szándékaim szerint „lapos” hangsúlyozással, alternatívákat nem előhívó módon értendők. (A vessző hiánya a „balra kihelyezett” mondatrész és a felidéző névmás között is a „lapos” hangsúlyt hivatott jelezni.)

A formai követelmények szigorúságát illetően az NKBK a KFBK-hoz hasonlóan megengedőbb, habár attól eltérően az esetegyeztést mindenképpen megköveteli. Viszont a számjegyek nem feltétlenül kell, hogy egyezzenek. A (21c-d)-ben található példák az MNSZ-ből származnak.

- (21) a. **Ezután a könyv azt visszavittem a könyvtárba, majd hazamentem.*
b. *Ezután a könyveket ?azt/azokat visszavittem a könyvtárba, majd hazamentem.*
c. *...jól van, az adatokat azt fölírom rendeléskor.*
d. *Ha már okozott esetleg következményeket is, az ilyen eseteket azt már mindig nehezebb kikezeln...*

Az NKBK előfordulása megegyezik a közönséges topikok (és a KTBK) előfordulásával, tehát mind fő-, mind alárendelt mondatban megjelenhet, egyéb topikokkal és mondat szintű határozókkal elvegyülve.⁷

- (22) a. *Azt mesélték, hogy erre János az fogta magát és kiment a szobából.*
b. *Tegnap Marit Zoltán az a buliban váratlanul megcsókolta.*

A KTBK-hoz hasonlóan a felidéző névmás NKBK esetén sem választható el a „balra kihelyezett” elemtől.

- (23) **János tegnap az fogta magát és kiment a szobából.*

„Rekonstrukciós” hatások nem érvényesülnek a NKBK esetén.

⁷ Bizonyos preferenciák érvényesülhetnek, lásd Gécseg (2001).

- (24) a. **Ezután magát azt János megszerette.*
b. *Ezután az pro-_{ij} anyja az mindenkit_i megölelt.*

(24a-b) rossz, mert a visszaható névmás illetve a személyes névmás (ha a *mindenki*-vel koreferens) nem tud a megfelelő pozíciókban (a *mindenki* után) értelmeződni. Természetesen mindkét mondat elfogadható, ha kontrasztívan értelmezzük, ekkor azonban már nem NKBK-ról, hanem KTBK-ról lenne szó.

Érdekes módon a kontrasztív „balra kihelyezésekkel” szemben nem minden grammatikai funkció hangzik jól NKBK-ban. Az eddigi példákban alanyok és tárgyak szerepeltek. Oblikvuszi vonzatok kifejezetten rossznak hatnak NKBK-ban (25). Hasonlóan rossz mondatokat kapunk, ha az NKBK-t nem főnevekkel próbáljuk kombinálni (26). (Természetesen a KTBK-s olvasatok jók (25)-ben.)

- (25) a. ???*Tamás fogta magát és a polcra arra föltett néhány könyvet.*
b. ???*Imre ezután Bélával azzal elment futni.*

- (26) a. **Ezután tegnap az/akkor elmentem a boltba.*
b. **Nagyon szép az/olyan volt Edit a tegnapi bálon.*

Az információs szerkezetet illetően az NKBK intuitíven egy topikjelölő szerkezet, azaz a névmás a mondat nemkontrasztív topikjához kapcsolódik. Ezt az intuíciót a NKBK a kopulás mondatszerkezetekkel való kölcsönhatása is megerősíti.

A kopulás mondatoknak a klasszikus felosztás szerint (Declerck 1988) 5 fajtája van.

- (27) a. Predikációs: *János okos (volt)*⁸.
b. Egyenlősítő: *A hajnalcsillag az esthajnalcsillag (volt).*
c. Identifikációs: *Az a férfi (ott) János.* (deiktikus kontextus)
d. Definíciós: *A demokrácia egy olyan rendszer (volt), ahol a népakarat érvényesül(t).*
e. Specifikációs: *A legjobb jelölt János (volt).*

Az NKBK a fenti 5 típus közül mindegyikben előfordulhat, kivéve a specifikációs kopulás mondatokat. Az, hogy mennyire fontos a felidéző névmás jelenléte ezekben a mondatokban, egyéni nyelv- és stílusérzék kérdése. Bizonyos beszélőknek definíciós kopulás mondatokban szinte kötelező lehet a felidéző névmás megjelenése (27-28d). Olyan esetekben is erősen preferált a

⁸ Magyarban csak múlt és jövő idő kifejezésekor tesszük ki a létigét (v.ö. *John is/was/will be clever*). A magyar kopulás szerkezetekről bővebben lásd Laczkó (2012)-t LFG, Hegedűs (2013)-at minimalista keretben.

felidéző névmás, amennyiben a mondat szerkezet nagyon minimális (29a). Szintén preferált a felidéző névmás, ha például a „balra kihelyezett elem” egy vonatkozó mellékmondat miatt messze kerül a mondat kommentjétől (29b).

- (28) a. Predikációs: *János az okos (volt).*
b. Egyenlősítő: *A hajnalcsillag az az esthajnalcsillag.*
c. Identifikációs: *Az a férfi (ott) az János.*
d. Definíciós: *A demokrácia az egy olyan rendszer (volt), ahol a népakarat érvényesül.*
e. Specifikációs: *#A legjobb jelölt az János volt. (csak kontrasztív értelmezés, például: Kati meg egy kevésbé jó jelölt volt.)*
- (29) a. *Oroszország ?(az) a Szovjetunió.*
b. *Az olyan embert, aki mindig csak siránkozik, ?(azt) nem szeretem.*

Mi lehet a probléma (28e)-ben? A specifikációs mondatok szemantikája ad választ a kérdéseinkre. Az NKBK-ban *a legjobb jelölt* ugyanis nem lehet topik. Általánosan elfogadott, hogy a topikoknak referenciálisnak kell lenniük. *A legjobb jelölt* azonban (27-28e)-ben nem egy referenciális entitás, hanem egy tulajdonságot kifejező predikátum, tehát nem topik.⁹ Így csak kontrasztív topikként értelmezhető, azaz KTBK-s szerkezetről van szó.

Fölmerülhet bennünk a kérdés, hogy a fent említett stílus- és feldolgozásbeli tényezőkön kívül van-e valamilyen funkciója a felidéző névmásnak a NKBK-ban. Elsőre teljesen opcionálisnak tűnik, és nem nagyon találni olyan szöveggörnyezetet, ahol lényegi különbség lenne (3c) és annak a felidéző névmást nem tartalmazó változata között.

- (3) c'. *(A vita nagyon kezdett eldurvulni), ezért János fogta magát és kiment a szobából.*

Egyéni különbségek létezhetnek. Preferenciák érződhetnek például abból kiindulva, hogy *János* mennyire ismert topik annak a számára, akinek adott esetben mondanánk (3)-at, vagy mennyire régen fordult elő *János* utoljára mondattopikként. Nekem nem sikerült ebben a megközelítésben olyan különbségre bukkanom, amely túlmutat ezeken a stílusbeli tényezőkön.

Azonban ha nem csak személyneveket vizsgálunk topikként, akkor lelhetünk olyan esetekre, melyekben a felidéző névmás jelenléte/hiánya komoly szemantikai különbséget okoz a mondat értelmezésében. Ebből az következik, hogy a felidéző névmás az NKBK-ban nem csupán tartalom nélküli

⁹ A másik főnévi csoport (jelen esetben *János*) pedig a változót azonosítja, tehát fókusz szerepű. Ehhez szintén nem kapcsolódhat az NKBK: *#János az a legjobb jelölt volt.* (csak kontrasztív értelmezés).

töltelékelem, hanem a megfelelő környezetben hozzájárulhat a mondat értelmezéséhez. Ahhoz, hogy bemutassam, miféle funkcióra gondolok, röviden ki kell térni a topikok szemantikájának a bemutatására.

Azon az általános megállapításon túl, hogy egy mondat kommentje a topikról szól, É. Kiss (2002) két formális szemantikai jegyet is tulajdonít a topikoknak: referenciálisnak és specifikusnak kell lenniük.

A referencialitási feltétel miatt például pusztán NP-k, kérdőszavak vagy bizonyos kvantifikált kifejezések nem szerepelhetnek topik pozícióban, hiszen ezek nem utalnak individuumra.

- (30) a. **Vendég megérkezett.*
b. **Ki megérkezett?*
c. **Kevés vendég megérkezett.*

É. Kiss (2002) szerint a referencialitás még önmagában nem elégséges, ahhoz, hogy valami topik lehessen: ehhez az is szükséges, hogy specifikus legyen. Ez É. Kiss (2002) olvasatában azt jelenti, hogy az adott individuum már jelen van a diskurzusuniverzumban, a hallgató számára azonosítható. Ennek É. Kiss (2002) szerint csak látszólag mondanak ellent az olyan mondatok, melyek (31)-ben találhatók.

- (31) a. *Valaki kopog.*
b. *Egy autó megállt a házunk előtt.*

É. Kiss (2002) szerint (31a) csak akkor használható, ha már hallottuk a kopogást, azaz a kopogás előidézője bizonyos értelemben már jelen van a diskurzusuniverzumban. (31b)-t pedig É. Kiss (2002) szerint úgy értjük, hogy az „egy a korábban említett autók közül”.

Gécseg–Kiefer (2009) egyetért a topikok referencialitási feltételével, de vitatja, hogy a topikoknak specifikusnak kéne lenniük. (32)-ben olyan mondatokat látunk, ahol a (31)-es mondat alanyai minden kétséget kizáróan teljesen újonnan bevezetett referensek, nem már ismert entitásokra utalnak.

- (32) a. *Képzeld, mi történt tegnap. Valaki úgy rákiabált Marira az utcán, hogy a szerencsétlen elájult az ijedségtől.*
b. *Képzeld, mi történt tegnap. Egy gyerek leesett a villamosról, de szerencséire nem esett baja.*

Érdekes megfigyeléseket tehetünk, ha NKBK-s szerkezetekké alakítjuk a (30)-ban szereplő mondatokat. Sem a határozatlan névmás, sem a határozatlan névelővel rendelkező főnévi csoport nem elfogadható.¹⁰

- (33) a. **Valaki az úgy rákiabált Marira az utcán, hogy a szerencsétlen elájult az ijedtségtől.*
b. **Egy gyerek az leesett a villamosról, de szerencsére nem esett baja.*

A (33)-as mondatokból az tűnik ki, hogy az az összetevő, melyhez az NKBK-ban a névmás kapcsolódik, határozott referenciával kell rendelkezzen, egyértelműen azonosíthatónak kell lennie a diskurzusban.¹¹ Ez nem teljesül a (33)-as mondatokban, ami miatt ezek összeférhetetlenek az NKBK-val. Ha a topik már egyébként is határozott, mint a korábbi példákban, ez a tulajdonsága nem tűnik fel. Ha azonban olyan topikokhoz illesztjük, amelyek nem határozottak, láthatóvá válik a funkció.

A „+határozott” szemantikai jegy behozatala magyarázatot szolgáltat arra az NKBK-t illető megszorításra is, hogy csak NP-kkel/DP-kkel fordulhat elő. Mivel csak ezen kategóriák esetében van értelme határozottságról beszélni, megérthetjük, miért rosszak a nem főnévszerű kifejezéseket tartalmazó NKBK-k (26)-ban.¹²

Arra, hogy oblikvuszi vonzatokkal miért hangzik viszonylag rosszul az NKBK, egyelőre nem tudok magyarázatot adni. Talán összefüggésben lehet azzal, hogy a topik diskurzusfunkció és az alany grammatikai funkció között általában korreláció van, de ez a kérdés további vizsgálatokat igényel.

5. „Balra kihelyezések” LFG-megközelítésben

5.1 Az LFG általános tulajdonságai

A Lexikai-Funkcionális Grammatika (bővebben lásd például Bresnan et al. 2016 angolul, Komlósy 2001 magyarul) a generatív nyelvelméletek családjába tartozik, de a fősodratú chomskyánus megközelítéstől több lényeges ponton különbözik. Ezen különbségek közé tartozik a transzformációk hiánya, a grammatikai funkciók (alany, tárgy, stb.) mint a szintaxis önálló (nem a

¹⁰ Gécseg Zsuzsanna felhívta a figyelmem, hogy (33b) elfogadható egy verumfókuszos értelemben: *Egy gyerek az (ugyan) leesett a villamosról, de szerencsére nem lett baja.* Véleményem szerint ekkor az KTBK egy változatáról beszélünk.

¹¹ (33a) nyomán láthatjuk, hogy a specifikusság nem elég, hiszen ahogy Gécseg Zsuzsanna felhívta rá a figyelmemet, a határozatlan névmásnak van specifikus olvasata, „valamelyik dolog a korábban említettek közül”.

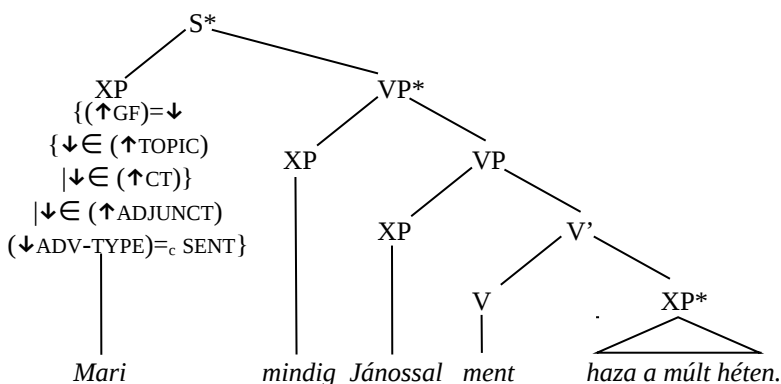
¹² Vegyük észre, hogy (26)-tal szemben, ha főnévként használjuk a *tegnap* szót, elfogadhatóvá válik az NKBK: *A tegnap az jó nap volt.*

frázisstruktúrán keresztül definiált) alkotóelemeiként való elismerése és a mondatok több, független, de leképezési mechanizmusok által kapcsolatban álló reprezentációs szinten való elemzése. A két szintaktikai elemzési szint az összetevős-szerkezet, amit az angol *constituent* ('összetevő') szó alapján c-szerkezetnek lehet nevezni, és az f-szerkezet (*functional structure*). A nem szintaktikai elemzési szintek közül jelen elemzés szempontjából megemlíten-dő még a szemantikai szerkezet (σ -szerkezet) és az információs szerkezet (i-szerkezet).

A c-struktúra alapvetően egy flexibilis X-vonás elmélet. Vezérlő elve a „kifejezés gazdaságossága” (*Economy of Expression*), azaz minden olyan csomópontot mellőz, mely nem közvetlenül szükséges a mondat jólformáltsá-gához vagy szemantikai értelmezéséhez. Ebből következik az üres, nyomokat vagy néma másolatokat tartalmazó csomópontok hiánya. Emellett fontos tu-lajdonsága az LFG-s c-szerkezeteknek, hogy megengedik a kettőnél többfelé ágazást és az is elfogadott, ha egy frázisnak nincsen feje.

Az f-struktúra a mondat logikai és funkcionális viszonyait ábrázolja egy attribútum-érték mátrix formájában. Egy mondat f-struktúrájának különböző jólformáltsági feltételeknek kell megfelelnie (koherencia, konzisztencia, tel-jesség). Ezen jólformáltsági feltételek részletes ismertetése túlnőne a tanul-mány keretein, bővebb információért lásd a hivatkozott szakirodalmat. A c- és az f-struktúra között az annotációkkal teremthetünk kapcsolatot.

A magyar nyelv LFG-s jellemzéséhez jelen tanulmányban Laczkó (2014)-et veszem alapul, mely É. Kiss (1992)-t adaptálja és fejleszti tovább ebben a grammatikai keretrendszerben. Laczkó (2014) az 1. ábrán látható alapszerke-zetet tulajdonítja a magyar mondatnak. Mivel jelen tanulmányban csak a topikpozíciónak van jelentősége, csak azt láttam el részletes annotációval. Az annotációkban a lefelé mutató nyíl (\downarrow) magára a csomópontban elhelyezkedő összetevőre, míg a felfelé mutató (\uparrow) az anyacsomópontra utal.

1. ábra: a magyar mondat alapszerkezete Laczkó (2014)-ben

A modell lényege röviden a következő. A mondat topikmezejében (az S^* alatti XP) helyezkednek el a topikok és a kontrasztív topikok (CT). Ezek bármilyen grammatikai funkcióval (GF) bírhatnak. Rájuk kívül még az adjunktum grammatikai funkcióval rendelkező mondatszintű határozószavak is itt helyezkednek el (például: *valószínűleg*, *remélhetőleg*, stb.). Mivel ilyen elemekből tetszőleges számú előfordulhat a magyar mondatban (például: [*Évi hónap Bélával remélhetőleg Imit] elviszi a moziba*) és a sorrendjük sem kötött, az S csomópont iteratív, ezt jelzi a „*” szimbólum.¹³ Az S^* alatt lévő VP^* csomópont bal ágában helyezkednek el a kvantorok, amikből szintén lehet több is.¹⁴ A közvetlenül ige előtti pozícióban helyezkednek el kiegészítő eloszlásban az igekötők, a fókuszált összetevők és a kérdőszavak (példa a kiegészítő eloszlásra: *Ágnes LACIT *megcsókolta/csókolta meg*).

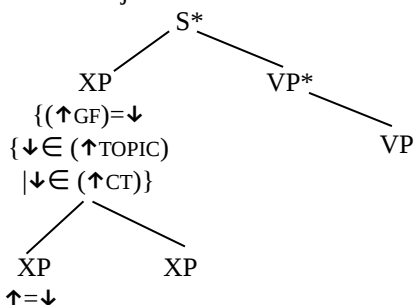
Hogyan illeszkednek ebbe az alapszerkezetbe a különböző „balra kihelyezések”? Kezdjük a KTBK-val és a NKBK-val. Ezekben a szerkezetekben a felidéző névmás opcionális, de ha jelen van, közvetlenül követi a topikot, illetve a kontrasztív topikot. Ez arra utal, hogy funkcionálisan adjunktumokról van szó, melyek a velük társított topik vagy kontrasztív topik testvércsomópontjában helyezkednek el (2. ábra). Azaz az 1. ábrán, az S^* alatti XP-nek van egy opcionális testvércsomópontja, ahol a KTBK és az NKBK felidéző névmása foglalhat helyet (XP)¹⁵. A rájuk vonatkozó egyedi tulajdonságokat

¹³ Ha az ige után van az alany, ez a rész üres is lehet, például: *Elment Péter a moziba*.

¹⁴ Ezeknek ugyanakkor nem szabad a sorrendje, lásd Kálmán (2001: 77–90).

¹⁵ Az általános „XP” jelölést azért használom, mert ilyen jobboldalra adjungáló szabályra egy implementált nyelvtanban amúgy is szükség van (például az appozitív szerkezetek (*János, a barátom nagyon kedves*) kezelésekor). A (34)-ben bemutatott „balra kihelyező” szabály ennek egy alelete.

különböző annotációkkal biztosíthatjuk. (34a) mutatja KTBK, (34b) pedig az NKBK felidéző névmás annotációját.

2. ábra: a felidéző névmások elhelyezkedése a „balra kihelyezésekben”

<p>(34) a. $\downarrow \in (\uparrow \text{ADJUNCT})$
 $(\uparrow \text{ADV-TYPE}) \neq \text{SENT}$
 $(\downarrow \text{PRED FN}) =_c \text{pro}$
 $(\downarrow \text{PRON TYPE}) =_c \{\text{DEM} \mid \text{PERS}\}$
 $\uparrow_1 \in_c (\text{CT } \uparrow)$
 $(\downarrow \text{INDEX}) = (\uparrow \text{INDEX})$
 $(\downarrow \text{CASE})$
 $(\downarrow \text{NUM})$
 $\{(\downarrow \text{CASE})$
 $(\downarrow \text{CASE}) = (\uparrow \text{CASE})$
 $(\downarrow \text{NUM}) = (\uparrow \text{NUM})$
 $\mid \neg (\downarrow \text{CASE})$
 $\neg (\downarrow \text{NUM})\}$</p> | <p>b. $\downarrow \in (\uparrow \text{ADJUNCT})$
 $(\uparrow \text{ADV-TYPE}) \neq \text{SENT}$
 $(\downarrow \text{PRED FN}) =_c \text{pro}$
 $(\downarrow \text{PRON TYPE}) =_c \{\text{DEM} \mid \text{PERS}\}$
 $\uparrow_1 \in_c (\text{TOP } \uparrow)$
 $(\downarrow \text{INDEX}) = (\uparrow \text{INDEX})$
 $(\downarrow \text{CASE}) = (\uparrow \text{CASE})$
 $(\downarrow \text{NUM})$
 $(\uparrow \text{DEFINITE}) =_c +$</p> |
|--|---|

(34a)-t a következőképpen kell értelmezni. A névmás az anyacsomópont (a topikmező egyik eleme) adjunktumai közé tartozik, a szemantikája névmási. Mutató és személyes névmás lehet. Mivel mondat szintű határozók nem jók (kontrasztív) topikként, ők kizárásra kerülnek a szerkezetből (??? *Valószínűleg János jött el, remélhetőleg meg Kati*). A jelenléte esetén az, amihez kapcsolódik, az információs-szerkezetben a mondat kontrasztív topikjaként értelmeződik (ez a technikai megvalósítása az úgynevezett *inside out functional uncertainty*-nek, a részletekért lásd Falk (2001: 147–152). Referense megegyezik a kontrasztív topik referensével. Ha van esete és száma, azok megegyeznek az

egész konstituens esetével és számával (amit a frázis fejtől kap meg), vagy pedig nem rendelkezik esettel és számmal (ez történik a nem esetragos névmások használatakor, lásd (9-11)). (34b)-ben a névmás a szintén adjunktum, azzal megegyező esettel és referenciával (a számegegyezés nem szükséges, lásd (21)). Egy „+határozott” jegyet ad a szemantikai struktúrában a topikösszetevőhöz.

A KTBK, illetve az A-kötéselv és hatóköri viszonyok kapcsolatát tekintve részletes LFG-s magyarázattal a kutatás jelen fázisában nem tudok szolgálni, de a kérdéskörben megemlíthető Mycock (2006), aki amellet érvel, hogy a hatóköri viszonyokat az LFG fonológiai komponensében is lehet kezelni. Dalrymple (2001, 9. és 11. fejezet) szintén tárgyalja a hatókör illetve a névmásértelmezés LFG-s megközelítését.

Ami a KFBK-t illeti, feltételezésem szerint arra nem a szigorúan vett szintaxison belül kell magyarázatot adni. Az, hogy gyakorlatilag csak a mondat elején fordul elő, beleértve azt is, hogy még beágyazott mondatokból is ki van zárva, arra utaló jel, hogy a KFBK-ban a balra kihelyezett elem valójában nem a mondat része. Tehát ha nem a periférián van, idegen elemként beékelődik egy mondatba, ezzel elrontva azt. A szintaktikai függetlenséget támasztja alá az a tény is, hogy nem kötelező esetegegyezést mutatnia a felidéző névmással. Úgy gondolom, egyfajta újrakezdő mondathasználatról van szó, melyben a beszélő valamilyen performancia- stílrisis vagy diskurzusbeli tényező miatt megismétli a prominens mondat eleji összetevőt.¹⁶ Másként fogalmazva, a KFBK tulajdonképpen két egymástól szintaktikai értelemben független beszédaktus, melyet több nyelvi és kommunikációs tényező motiválhat.¹⁷

6. Összegzés

Ebben a tanulmányban az olyan magyar szerkezetekkel foglalkoztam, melyekben egy balperiférikus elem és egy azt követő, vele koreferens névmás szerepel. Az ilyen szerkezeteket a szakirodalomban „balra kihelyezés”-nek nevezik. Én is ezt a terminológiát használtam, habár a megközelitésem semmilyen szinten nem támaszkodik transzformációkra.

A szakirodalmat követve három „balra kihelyező” szerkezetet vettem górcső alá. A kontrasztív topikos és a nem kontrasztív „balra kihelyezés” esetén olyan megközelítéssel éltem, melyben a felidéző névmás a topik/kontrasztív

¹⁶ További információs szerkezeti/pragmatikai kutatás kiindulópontja lehet a kérdésben a Lambrecht (1994) által bevezetett „a megnevezés és szerepkör elválasztásának az elve” (*Principle of the separation of reference and role*).

¹⁷ A külön tagmondati elemzést támasztja alá Gécszeg Zsuzsanna azon megfigyelése is, hogy mind az elől lévő összetevő, mind a névmás módosítható *csak*-kal egy megnyilatkozáson belül: *Csak a könyvet, csak azt vittem vissza a könyvtárba*.

topik testvércsomópontjában elhelyezkedő adjunktum, és a rájuk jellemző formai megszorításokkal bírnak. A szerkezetek motivációja elsősorban stílusbeli, de emellett az NKBK egy határozottságjeggyel is ellátja a topikot. A kontrasztív fókuszos „balra kihelyezés” meglátásom szerint nem a szűken vett szintaxis hatáskörébe tartozó jelenség, hiszen több tulajdonsága is arra utal, hogy mondat többi részétől szintaktikailag független összetevőről van szó.

A kutatás további iránya lehet a tárgyalt szerkezetek egyéb nyelvek „balra kihelyező” szerkezeteivel való összevetés. A szakirodalomban elterjedt nézet, hogy az angol topikalizáció (2) valamint a német és holland „kontrasztív balra kihelyezés” néven említett szerkezetei hasonló elemzést igényelnek, mely mozgáson alapul. Az angol topikalizációnál felidéző névmás hiányában a mozgó elem csakis a topikalizált összetevő lehet. A németben és a hollandban Grohmann (2003) elemzésében a felidéző névmás a mozgott „balra kihelyezett” összetevő egy kiejtett nyoma, míg Frey (2004) szerint a „balra kihelyezett” összetevő egy CP-adjunktum, a névmás a megfelelő théta-pozícióban bázisgenerálódik és onnan mozog a megfelelő helyre. Az angol *left dislocation* (1) és a német és holland nemkontrasztív balra kihelyezésnél a mozgátsnál lazább szintaktikai kapcsolatot tételeznek fel, bár a mondatba való nem-integráltságról eltérő nézetek vannak (Shaer 2009 szerint például egyáltalán nincs a „balra kihelyezett” elem a mondatba integrálva).

Ez alapján a magyar KTBK és NKBK nagyobb integráltsága révén az angol topikalizációval (2), míg a KFBK a lazább kapcsolatú *left dislocation*-nel (1) rokonítható, de a hasonlatosság pontos mértéke, illetve annak az LFG-ben való lehetséges modellezése a jövő kutatásainak a tárgya.

Hivatkozások

- Balogné Nagy Gizella (2013). *Left dislocation in Optimality Theory*. Doktori disszertáció, ELTE.
- Bresnan, Joan – Ash Asudeh – Ida Toivonen – Stephen Wechsler (2016). *Lexical Functional Syntax*. Chichester, Wiley Blackwell.
- Decker, Renaat (1988). *Studies on Copular Sentences, Clefts and Pseudoclefts*. Dordrecht, Foris.
- É. Kiss Katalin (1992). Az egyszereű mondat szerkezete In, Kiefer Ferenc (szerk.) *Sztrukturális magyar nyelvtan 1. Mondattan*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 79–177.
- É. Kiss Katalin (2002). *The Syntax of Hungarian*. Cambridge University Press.

- Frey, Werner (2004). Notes on the syntax and the pragmatics of German left dislocation. In Horst Lohstein – Susanne Trissler (eds.) *The syntax and semantics of the left periphery*, Berlin, Mouton de Gruyter, 203–233.
- Gécseg Zsuzsanna (2001). A kontrasztív topik szintaxisáról és szemantikájáról. *Magyar Nyelv*, 2001. szeptember, december.
- Gécseg Zsuzsanna – Kiefer Ferenc (2009). A new look at information structure in Hungarian. *Natural Language and Linguistic Theory* 27: 583–622.
- Gregory, Michelle. L. – Michaelis, Laura. A. (2001). Topicalization and left-dislocation: A functional opposition revisited. *Journal of Pragmatics*, 33: 1665–1706.
- Grohmann, Kleanthes K. (2003). *Prolific Domains: On the Anti-Locality of Movement Dependencies*. Amsterdam, John Benjamins.
- Gyuris Beáta (2009). Quantificational contrastive topics with verum/falsum focus. *Lingua* 119: 625–649.
- Hegedűs, Veronika (2013). *Non-Verbal Predicates and Predicate Movement in Hungarian*. Doktori disszertáció, Tilburg University. Utrecht: LOT Publications.
- Kálmán, László (szerk.) (2001). *Leíró magyar nyelvtan* (Mondattan I.). Budapest, MTA-ELTE.
- Kenesei István – Robert M. Vago – Fenyvesi Anna (1998). *Hungarian*. Taylor & Francis, Routledge, London.
- Komlósy András (2001). *A lexikai-funkcionális grammatika mondattanának alapfogalmai*. Budapest, Tinta könyvkiadó.
- Lipták Anikó (2011). The structure of the topic field in Hungarian. In Paola Benincà – Nicola Munaro (eds.) *Mapping the left periphery*, Oxford, Oxford University Press, 163–198.
- Lipták Anikó (2012). Correlative Topicalization. *Acta Linguistica Hungarica* 59(3): 245–302.
- Laczkó Tibor (2012). On the (un)bearable lightness of being an LFG style copula in Hungarian. In Miriam Butt – Tracy Holloway King (eds.) *Proceedings of the LFG12 Conference*, Stanford: CSLI Publications, 341–361.
- Laczkó Tibor (2014). The essentials of an LFG-analysis of Hungarian finite sentences. In Miriam Butt – Tracy H. King (eds.) *Proceedings of the LFG14 conference*, Stanford, CSLI Publications, 325–345.
- Lambrecht, Knud (1994). *Information Structure and Sentence Form*. Cambridge, Cambridge University Press.

- Mycock, Louise (2006). *The Typology of Constituent Questions: a Lexical-Functional Grammar analysis of 'wh'-questions*. Doktori disszertáció, University of Manchester.
- Neeleman, Ad – Elena Titov – Hans van de Koot – Reiko Vermeulen (2009). A syntactic typology of topic, focus and contrast. In van Craenenbroeck, Jeroen (eds.) *Alternatives to Cartography*, Berlin, Mouton de Gruyter, 15–52.
- Ross, John R. (1967). *Constraints on variables in syntax*. Doktori disszertáció, Massachusetts Institute of Technology.
- Shaer, Benjamin (2009). German and English left-peripheral elements and the ‘orphan’ analysis of non-integration. In Benjamin Shaer – Philippa Cook – Werner Frey – Claudia Maienborn (eds.) *Dislocated elements in discourse*, New York, Routledge, 366–397.